

Maciej Trzcinski

*Katedra Kryminalistyki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu Wrocławskiego*

PERSPEKTYWY MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY EKSPERTÓW ARCHEOLOGII SĄDOWEJ

Perspectives for international cooperation of the experts of forensic archaeology

Archeologia sądowa (ang. *forensic archaeology*) jest w krajach Europy Środkowej, w tym w Polsce, nauką, która dopiero zaczyna być dostrzegana. Nazywana niekiedy kolokwialnie archeologią śledczą lub archeologią kryminalistyczną, dyscyplina ta ma już w krajach zachodnioeuropejskich ugruntowaną pozycję, a jej identyfikacja nie nastręcza poważniejszych problemów. W dużej rodzinie nauk sądowych znalazło się również miejsce dla archeologii, która oferuje wykorzystanie szeroko rozumianych zasad i metod archeologicznych, zarówno tych powiązanych z techniką, jak i wypracowaną metodyką prowadzenia prac archeologicznych na potrzeby wymiaru sprawiedliwości¹.

Specyfiką badań archeologiczno-sądowych jest to, iż nie stanowią one klasycznych badań archeologicznych prowadzonych w związku z pozyskiwaniem i opracowaniem naukowym artefaktów archeologicznych, co zresztą wprost wynika z obowiązującej definicji legalnej². W odniesieniu do archeologii sądowej o wykorzystaniu specjalisty w tej dziedzinie w trakcie konkretnych czynności procesowych decyduje policja, prokuratura lub sąd.

¹ Bywa, iż archeologia sądowa jest definiowana jeszcze szerzej, np. „Forensic archaeology is mostly defined as the use of archaeological methods and principles within a legal context” (wg W.J. Mike Groena).

² Art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) definiuje badania archeologiczne jako działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego. Jest sprawą oczywistą, iż *gros* działań, w które zaangażowana jest archeologia sądowa, nie wiąże się z badaniem zabytków archeologicznych jako takich. Specyfika i pewna odrębność działań archeologiczno-sądowych dotyczy przede wszystkim faktu, iż archeolog nie prowadzi samodzielnych badań naukowych, lecz jest poniekąd instrumentalnie angażowany do konkretnych czynności przez policję i prokuraturę (rzadziej sąd).

Wypracowane przez archeologów, jak również adaptowane z innych dyscyplin nauki metody i techniki, którymi posługuje się współczesna archeologia, mogą z powodzeniem wspierać działania terenowe prowadzone przez organa procesowe. Stąd też archeolodzy uczestniczą w skomplikowanych oględzinach miejsca zdarzenia. Mogą to być zarówno miejsca katastrof masowych, jak i oględziny prowadzone na miejscu zabójstwa.

Bodaj największe doświadczenia zebrała archeologia w dziedzinie poszukiwań ofiar zbrodni wojennych i zbrodni ludobójstwa³. W krajach zachodnioeuropejskich, takich jak Belgia, Niemcy, Szwajcaria, archeolodzy obecni są również w strukturach DVI (*Disaster Victim Identification team*), interdyscyplinarnych jednostek policji prowadzących specjalistyczne oględziny na miejscach katastrof⁴. Kolejną praktyczną aktywnością archeologii sądowej jest wykorzystanie jej szerokiego instrumentarium w procesie poszukiwania ukrytych zwłok oraz rzeczy pochodzących z przestępstwa (np. ukrytej broni, kosztowności itp.). W tym kontekście coraz częściej sięga się po metody geofizyczne, jak również analizę terenową lotniczego skanowania terenu (LIDAR – ang. *Light Detection and Ranging*)⁵. Archeologia sądowa to nie tylko obecność archeologa na miejscu przestępstwa, lecz także jego udział w charakterze biegłego w sprawach dotyczących przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu, jeśli w toku specjalistycznych oględzin trzeba będzie ustalić autentyczność obiektu czy jego wartość materialną. Bywa również, iż archeolodzy wspierają oględziny terenowe prowadzone w związku ze zniszczeniem i rabunkiem dokonany na tzw. stanowisku archeologicznym. Ślady pozostawione przez sprawcę (sprawców) pozwalają z jednej strony określić *modus operandi*, a z drugiej strony oszacować rozmiar szkód, jakie zostały wyrządzone dziedzictwu kulturowemu.

Opracowania monograficzne dotyczące aktywności archeologii sądowej są wciąż stosunkowo nieliczne⁶. Pozwalają jednak dość szybko się zorientować, iż

³ M. Cox, A. Flavel, I. Hanson, I. Laver, R. Wessling, *The Scientific Investigation of Mass Graves*, Cambridge University Press, Cambridge 2008; R. Ferlini, *Forensic Archaeology and Human Rights Violations*, Charles C. Thomas, Springfield, Illinois 2007; Ch.A. Roberts, *Human Remains in Archaeology: Handbook*, Council for British Archaeology, Cambridge 2009.

⁴ <https://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Forensics/DVI> [dostęp: 5.03.2018].

⁵ Pozwala ona na uchwycenie anomalii terenowych będących np. wynikiem wykopywania lub zasypywania gruntu. Analizy takie wykorzystywane są m.in. przy odtwarzaniu pierwotnego przebiegu nieczytelnych już umocnień fortyfikacyjnych, szanów, wałów, okopów itp. Policja wykorzystuje ten system do lokalizacji w terenie pochówku lub masowego grobu.

⁶ M.in.: W.J. Mike Groen, N. Márquez-Grant, R.C. Janaway, *Forensic Archaeology in Global Perspective*, John Wiley & Sons, Oxford 2015. To pierwsza na rynku wydawniczym publikacja uwzględniająca różnice i podobieństwa archeologii sądowej uprawianej nie tylko w Europie, ale i na innych kontynentach. Ukazały się również pozycje o charakterze podręcznikowym, np. J. Hunter, M. Cox, *Forensic Archaeology, Advances in Theory and Practice*, Routledge, London–New York 2005.

w krajach zachodnioeuropejskich archeologia sądowa ma już swój bardziej ugruntowany dorobek i stosowana jest przede wszystkim w kontekście aktualnej przestępczości kryminalnej. W znacznej części krajów środkowo-, a zwłaszcza wschodnioeuropejskich natomiast funkcjonuje ona szczątkowo⁷ lub w ogóle.

Rysuje się ponadto dość charakterystyczna prawidłowość, której dobrą egzemplifikacją są m.in. Polska oraz Litwa. W krajach tych archeologia sądowa znajduje swoje zastosowanie przede wszystkim w kontekście badania zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych, zwłaszcza zaś zbrodni komunistycznych. Ów „martyrologiczny” charakter badań archeologiczno-sądowych związany jest rzecz jasna z uwarunkowaniami historycznymi wynikającymi z historii najnowszej tych krajów. Znamienne jest jednak, iż archeolodzy sądowi jedynie sporadycznie podejmują współpracę z organami procesowymi w sprawach bieżących przestępstw kryminalnych. Wydaje się, iż jest to jeszcze wciąż wynikiem pewnej niewiedzy na temat tego, jakim instrumentarium dysponuje współczesna archeologia. Brak doświadczeń w zakresie wzajemnej współpracy skutkuje rzecz jasna nieporozumieniami na polu komunikowania się obu grup zawodowych. Nie ulega wątpliwości, iż archeolodzy powinni przyswoić podstawy procesu karnego oraz mieć orientację, czym zajmuje się współczesna kryminalistyka. Policjanci, zwłaszcza zaś prokuratorzy, powinni z kolei zapoznać się z metodologią stosowaną we współczesnej archeologii, tak aby nie kojarzyć archeologa wyłącznie z piramidami w Egipcie lub filmową postacią Indiany Jonesa.

Próby praktycznego wdrażania archeologii sądowej są w Polsce podejmowane od kilku już lat, w tym m.in. przy współudziale autora⁸. Dotychczasowe obserwacje i doświadczenia wskazują, iż również w Polsce do tej pory

⁷ Np. w Republice Czeskiej problematyka ta podejmowana jest przede wszystkim przez lekarzy medycyny sądowej lub antropologów, i to jedynie w kontekście ewentualnych ekshumacji ofiar wojennych lub ofiar zbrodni komunistycznych, zob. P. Velemínský, M. Dobšíková, E. Maxová, *Forensic archaeology in the Czech Republic*, w: W.J. Mike Groen, N. Márquez-Grant, R.C. Janaway, op. cit., s. 47–53. Ośrodki akademickie nie prowadzą w tym zakresie zajęć ani specjalizacji. Sytuacja ta podobnie wygląda na Słowacji, choć w 2017 r. policja podjęła stałą współpracę z archeologiem, który ma wspierać jej działania związane z poszukiwaniem ofiar zabójstw. Zastosowanie metod archeologicznych w kryminalistyce zostało jednak w tym kraju dostrzeżone już nieco wcześniej – por. L. Prokeš, *Posmrtné zmeny a jejich význam při interpretaci pohrebního ritu. Ke vztahu mezi archeologií a forenzními vědami*, „Archeologia Mediaevalis Moraviae et Silesiana”, Supplementum 1, Brno 2007.

⁸ M. Trzciński (red.), *Archeologia sądowa w teorii i praktyce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013. Od 2011 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UW w Warszawie prowadzone są we współpracy z Wydziałem Historyczno-Pedagogicznym Międzywydziałowe Studia Podyplomowe Archeologii Sądowej. Na Uniwersytecie Wrocławskim na kierunku archeologia wykładany jest przedmiot archeologia sądowa, uruchomione zostało również seminarium magisterskie.

aktywność archeologiczno-sądowa powiązana jest z badaniami prowadzonymi w związku z poszukiwaniem ofiar zbrodni wojennych⁹, a ostatnio także zbrodni komunistycznych. Znowelizowana w 2015 r. ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej¹⁰ dała tej instytucji szereg nowych uprawnień, m.in. w zakresie prowadzenia prac poszukiwawczych miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. (rozdział 6a). Instytucja ta, poza poszukiwaniami ofiar zbrodni komunistycznych na terenie całego kraju, prowadzi również poszukiwania oraz ekshumacje ofiar zbrodni wojennych¹¹. W 2016 r. w strukturach IPN wyodrębniono Biuro Poszukiwań i Identyfikacji, w którym oprócz antropologów pracują również doświadczeni archeolodzy.

Podejmowane prace terenowe ujawniają szereg nowych, nierozpoznanych wcześniej problemów, zarówno metodologicznych, jak i formalnoprawnych¹². Zdobyte podczas takich prac doświadczenia z pewnością mogą okazać się przydatne w sprawach aktualnie prowadzonych przez policję¹³. Zasadniczym problemem w polskich realiach jest dotąd brak systemowej współpracy między organami ścigania a archeologami sądowymi. Różnica między archeologią tradycyjną a archeologią sądową rysuje się przede wszystkim na płaszczyźnie prawnej. Metodologia stosowana w praktyce, zarówno ta, która dotyczy standardów prowadzenia dokumentacji, jak i wdrożenia pewnego schematu działania, jest bardzo zbliżona, momentami wręcz identyczna. Przyczyną nieangażowania w Polsce archeologów do skomplikowanych oględzin lub prowadzenia poszukiwań oraz ekshumacji ofiar przestępstw jest zdaniem autora niewystar-

⁹ M. Głosek (red.), *Katyń w świetle badań terenowych 1994–1995*, Duet, Toruń 2004; A. Kola, *Archeologia zbrodni. Oficerowie polscy na cmentarzu ofiar NKWD w Charkowie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005.

Warto w tym kontekście przypomnieć, iż zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstwa wojenne nie ulegają przedawnieniu. Jest to standard prawa międzynarodowego potwierdzony również na gruncie prawa krajowego (art. 105 § 1 k.k.). Badania prowadzone w związku z poszukiwaniami ofiar tych zbrodni będą wciąż podejmowane. Prace takie inicjowane i koordynowane są przez międzynarodowe instytucje humanitarne, m.in. International Commission on Missing Persons, <https://www.icmp.int/> [dostęp: 6.03. 2018].

¹⁰ Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2016 r., poz. 1575 oraz z 2018 r., poz. 5 z późn. zm.).

¹¹ W 2017 r. prace takie prowadzone były m.in. na terenie byłego obozu Gross-Rosen na Dolnym Śląsku.

¹² Por. M. Trzciniński, *Praktyczne problemy realizacji badań archeologicznych w związku z prowadzeniem poszukiwań ofiar zbrodni komunistycznych*, „Kurier Konserwatorski” 2017, nr 14, s. 7–17.

¹³ Por. T. Borkowski, M. Trzciniński, *Metodyka badań archeologii sądowej: archeolog na miejscu przestępstwa*, „Ochrona Zabytków” 2017, nr 2, s. 109–126.

czająca wiedza organów procesowych w zakresie możliwości wsparcia, jakiego archeologia udzielić może prowadzącym śledztwo, o czym była już mowa. Inną, nie mniej istotną kwestią pozostają koszty związane z zaangażowaniem biegłego lub specjalisty w konkretne działania procesowe lub – na wcześniejszym etapie – operacyjno-rozpoznawcze.

Aktualnie zatem największym „poligonem doświadczalnym” dla archeologii sądowej w Polsce są działania realizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN. Ten stan rzeczy ulegnie z pewnością zmianie i archeolodzy sądowi zaczną wspierać również bieżące działania organów ścigania. Mając na uwadze powyższe różnice w zakresie uprawiania archeologii sądowej w szerszym europejskim, a nawet światowym kontekście, można zadać pytanie, jakie są perspektywy międzynarodowej współpracy na gruncie archeologii sądowej i w jakim zakresie współpraca ta może przyczynić się do rozwoju i wzmocnienia nauk sądowych.

Aby na nie odpowiedzieć, wypada w kilku słowach naszkicować, jak współpraca ta wygląda obecnie, kto w niej uczestniczy i jakie są wyznaczone priorytety działania.

Od 2012 r. z inicjatywy archeologa W.J. Mike Groena, pracownika Netherlands Forensic Institute w Hadze, corocznie organizowane są Europejskie Spotkania Archeologii Sądowej (*European Meeting of Forensic Archeology*, EMFA). Mają one w istocie charakter międzynarodowych konferencji, połączonych niekiedy z warsztatami praktycznymi, np. w zakresie pokazu działania sprzętu geofizycznego¹⁴. Współorganizatorami byli m.in. Netherlands Forensic Institute (Haga 2012), L’Institut de recherche criminelle de la Gendarmerie Nationale (Paryż 2014), Forensic Science Ireland (Dublin 2016), Uniwersytet Amerykański w Rzymie oraz Italian Academy of Forensic Science (Rzym 2017). Spotkania te stały się przyczynkiem do zbudowania platformy wymiany informacji i doświadczeń ekspertów z różnych krajów, a w konsekwencji aktywna grupa stałych ich uczestników, utrzymująca ze sobą kontakty, zrzeszona została jako podgrupa (grupa robocza) pod nazwą The Forensic Archaeology sub-group w ramach struktur organizacyjnych ENFSI (European Network of Forensic Sciences).

W jej skład wchodzi obecnie¹⁵ 31 członków reprezentowanych przez 18 krajów europejskich¹⁶ oraz wybranych instytucji pozarządowych, w tym m.in: International Commission on Missing Persons, Independent Commission

¹⁴ Na przykład podczas EMFA zorganizowanych w dniach 11–12 sierpnia 2016 r. w Dublinie.

¹⁵ Stan na 1.02.2018 r.

¹⁶ Polskę reprezentuje Katedra Kryminalistyki Uniwersytetu Wrocławskiego w osobie autora niniejszego artykułu.

for the Location of Victims Remains, International Committee of the Red Cross. W chwili obecnej grupa robocza archeologii sądowej jest częścią większej grupy, The Scene of Crime Expert Working Group (SoC), która działa we współpracy z grupą Scene of Crime Investigators and Blood Pattern Analysis (BPA) w ramach struktury ENFSI. Jednym z założeń The Forensic Archaeology sub-group jest coroczne organizowanie terenowych warsztatów doskonalących techniki wykopaliskowe, których używa się podczas lokalizacji i wydobywania zarówno ofiar przestępstw, jak i ukrytych przez przestępców rzeczy. W działaniach tych uczestniczą nie tylko technicy kryminalistyki, lecz także zewnętrzni specjaliści. Są one okazją do dyskusji nad metodologią, a przede wszystkim do wymiany doświadczeń¹⁷.

Uczestnicy tej grupy roboczej biorą czynny udział w działaniach grupy The Scene of Crime Investigators, m.in. w zakresie stosowania podczas dokumentowania oględzin miejsca zdarzenia fotogrametrii lub wykorzystywania w takich działaniach skanera 3D.

Starania członków grupy The Forensic Archaeology sub-group zmierzają do wprowadzenia ujednoczonych standardów działań podczas oględzin na miejscu zdarzenia przy zastosowaniu metod archeologii sądowej. Zgodnie z przyjętymi i upowszechnianymi przez ENFSI standardami w ramach Best Practice Manuals¹⁸ opracowany został dokument pt. *Best practice manual for the application of forensic archaeological methods and practices at crime scenes of incident*. Uwzględnia on m.in. założenia taktyczne (metodologiczne), wskazuje na typy śledztw archeologiczno-sądowych, tj. konkretne sytuacje modelowe, w których metodologia archeologiczna może znaleźć zastosowanie przy użyciu zarówno metod *stricte* archeologicznych¹⁹, jak i geofizycznych, które do archeologii zostały zapożyczone. Dużo uwagi poświęca się w tym dokumencie procesowi dokumentowania oględzin, zabezpieczania zebranych dowodów rzeczowych, tak aby uniknąć kontaminacji lub ich zniszczenia. Osobnym zagadnieniem jest m.in. transport dowodów rzeczowych oraz ich właściwe przechowywanie. W opracowaniu uwzględniono również aspekty związane z tafonomią oraz sposobami prezentacji zebranych dowodów rzeczowych podczas prowadzonego postępowania prokuratorskiego i sądowego, tak aby były

¹⁷ Autor brał udział w specjalistycznych warsztatach „Hands on” – poszukiwanie ukrytych zwłok, które przygotowane zostały na poligonie wojskowym w Faro (Dania) przez duńską policję w dniach 11–12 kwietnia 2017 r. W trakcie zajęć uczestnicy mieli okazję zapoznać się m.in. z metodą tresury psów tropiących zwłoki (ang. *cadaver dogs*) oraz obserwacją skuteczności poszukiwań terenowych. Kolejnym etapem ćwiczeń było zastosowanie w praktyce wykopaliskowej metody archeologicznej podczas ekshumowania zlokalizowanego pochówku.

¹⁸ <http://enfsi.eu/documents/best-practice-manuals/> [dostęp: 7.03.2018].

¹⁹ Przede wszystkim metod wykopaliskowych powiązanych z interpretacją stratygrafii.

one czytelne dla organu procesowego i powiązane z kontekstem, w którym się znajdowały.

Dokument ten wyposażony został w trzy załączniki odnoszące się do różnych sytuacji, w których najczęściej znajduje zastosowanie archeologia sądowa, są to mianowicie sytuacje związane z:

- 1) poszukiwaniem zaginionych i przypuszczalnie pochowanych szczątków ludzkich lub przedmiotów należących do ludzi,
- 2) fragmentarycznymi, rozproszonymi i/lub skremowanymi szczątkami ludzkimi,
- 3) z pochowanymi ludzkimi szczątkami lub należącymi do ludzi przedmiotami.

Sytuacje te mogą znaleźć i znajdują swoje praktyczne zastosowanie zarówno w przypadku oględzin prowadzonych na miejscu katastrof, co potwierdza codzienna aktywność DVI team, jak i podczas poszukiwań i ekshumacji ofiar zabójstw, w tym ofiar zbrodni wojennych oraz ludobójstwa. Podjęta w ciągu ostatnich lat inicjatywa zunifikowania i wdrożenia do procedur realizacji oględzin wybranych metod archeologicznych wpisuje się w postulaty podniesienia standardów postępowania grup oględzinowych czy, szerzej rzecz ujmując, podniesienia jakości prowadzonych oględzin²⁰. Perspektywy międzynarodowej współpracy ekspertów z zakresu archeologii sądowej rysują się obiecująco. Ta w gruncie rzeczy dość nieliczna grupa zawodowa²¹ stara się wymieniać swoje doświadczenia, podnosząc jednocześnie kwalifikacje. Różnice w zakresie lokalnego prawa, zwłaszcza zaś procedury karnej, jak również pewne uwarunkowania historyczne, powodują, iż wciąż jeszcze czytelna jest różnica między zaawansowaną już i ugruntowaną pozycją archeologii sądowej w krajach Europy Zachodniej a jej aktywnością w krajach środkowo- i wschodnioeuropejskich.

Dość powiedzieć, iż zachodnioeuropejscy archeolodzy sądowi pracują w strukturach instytucji badawczo-naukowych, np. Netherlands Forensic Institute, lub bezpośrednio w pionach techniki kryminalistycznej (np. Dania, Francja). W Polsce archeolodzy sądowi angażowani są incydentalnie na podstawie art. 193 k.p.k. (biegły sądowy, biegły instytucjonalny) lub art. 205 § 1 k.p.k. (specjalista).

Wpisując się w politykę popularyzacji i wdrażania archeologii sądowej w działania praktyczne, Katedra Kryminalistyki UW r przy współudziale Ko-

²⁰ Por. J. Gąsiorowski, *Miejsce zdarzenia. Standardy postępowania grupy oględzinowej*, w: A. Rosół, J. Słobosz, P. Mięsak (red.), *Kryminalistyka w walce z przestępczością. Materiały z konferencji*, Szkoła Policji, Katowice 2013, s. 143–163.

²¹ W tej dziedzinie na terenie Europy aktywnie zaangażowanych jest ok. 50–60 osób.

mendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu zaplanowała w 2018 r. warsztaty terenowe polegające na przeprowadzeniu symulowanych oględzin miejsca ukrycia zwłok oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa. Założeniem tego „treningu” będzie m.in. sprawdzenie wydolności sprzętu geofizycznego, przede wszystkim zaś georadarów oraz magnetometrów, oraz zapoznanie policyjnych techników kryminalistyki z archeologicznymi metodami dokumentowania miejsca zdarzenia, jak również technikami eksploracji odkrytego pochówku.

Ryc. 1. Warsztaty terenowe przygotowane przez duńską policję przy współpracy archeologów sądowych z Moesgaard, Faro, 11–12 kwietnia 2017 r.

Źródło: M. Trzcíński.

Ryc.2. Warsztaty terenowe przygotowane przez duńską policję przy współpracy archeologów sądowych z Moesgaard, Faro, 11–12 kwietnia 2017 r. Odstonięcie zamaranżowanego pochówku ofiary zabójstwa

Źródło: M. Trzcíński.

Streszczenie

Archeologia sądowa ma dobrze ugruntowaną pozycję w krajach Europy Zachodniej. Archeolodzy współpracują z organami ścigania w sprawach dotyczących skomplikowanych katastrof, uczestniczą w oględzinach miejsc wypadków. Są również angażowani w poszukiwania ofiar zabójstw i ich późniejszych ekshumacji. Bywa, iż obok poszukiwań ukrytych zwłok archeolodzy sądowi uczestniczą w poszukiwaniach przedmiotów pochodzących z przestępstw np. broni lub środków finansowych. W Europie Środkowej dyscyplina ta dopiero zaczyna się rozwijać. Ze względu na uwarunkowania historyczne, archeolodzy sądowi zajmują się głównie poszukiwaniem ofiar zbrodni wojennych, a często również zbrodni komunistycznych. Współpraca archeologów sądowych z organami ścigania w sprawach dotyczących współcześnie popełnianych przestępstw należy wciąż do rzadkości.

Od 2011 r. w ramach European Meetings on Forensic Archaeology organizowane są co roku konferencje oraz specjalistyczne warsztaty, które są płaszczyzną wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy ekspertami archeologii sądowej w całej Europie.

W ramach ENFSI (European Network of Forensic Sciences) utworzono grupę roboczą pod nazwą "The Forensic Archaeology Subgroups". Jednym z zadań tej grupy jest ustalenie modelu wykorzystania metod archeologicznych podczas badań na miejscu przestępstwa (Podręcznik dobrych praktyk stosowania metod archeologicznych i praktyki kryminalnej na miejscach zbrodni). Wprowadzenie metodologii archeologicznej i technik, które są wykorzystywane we współczesnej archeologii, mają szansę przyczynić się do podniesienia standardów postępowań prowadzonych w sprawach przestępstw.

Słowa kluczowe: archeologia sądowa, oględziny, poszukiwania ukrytych zwłok, współpraca międzynarodowa

Summary

Forensic archaeology has a well-grounded position in Western Europe countries. Forensic archaeologists cooperate with enforcement agencies in cases pertaining to complicated catastrophes by inspecting the accident site. They are also engaged in searching for homicide victims and the exhumations that follow. Sometimes the archaeologists are commissioned to search for items from a crime that has been hidden. In Central Europe, forensic archaeology is just starting to develop. Due to the history, forensic archaeologists are mainly engaged in searching for war victims, and often communist crimes. However, their cooperation with the police and prosecutor's office in cases that have been committed recently is still rare.

Since 2011, the international conference European Meetings of Forensic Archaeology has allowed for the creation of a foreground for exchanging experiences and information between experts of this narrow specialization.

As part of ENFSI (European Network of Forensic Sciences) a working group called The Forensic Archaeology sub-group was created. One of the tasks of that group is to establish a model for using archaeological methods during crime scene investiga-

tions (Best Practice Manual for the Application of Forensic Archaeological Methods and Practice at Crime Scenes and Scenes of Incident). Introducing archaeological methodology, as well as techniques which are used in contemporary archaeology, has the opportunity to contribute to increasing the standard of crime scene investigations and subsequently improve the overall efficiency of the investigation procedure.

Keywords: forensic archaeology, inspection, searching for hidden corpses, international cooperation.

Bibliografia

- Borkowski T., Trzciniński M., *Metodyka badań archeologii sądowej: archeolog na miejscu przestępstwa*, „Ochrona Zabytków” 2017, nr 2.
- Cox M., Flavel A., Hanson I., Laver I., Wessling T., *The Scientific Investigation of Mass Graves*, Cambridge University Press, Cambridge 2008.
- Ferlini R., *Forensic Archaeology and Human Rights Violations*, Charles C. Thomas, Springfield, Illinois 2007.
- Gąsiorowski J., *Miejsce zdarzenia .Standardy postępowania grupy oględzinowej*, w: A. Rosół, J. Słobosz, P. Mięsak (red.), *Kryminalistyka w walce z przestępczością. Materiały z konferencji*, Szkoła Policji, Katowice 2013.
- Głosek M. (red.), *Katyń w świetle badań terenowych 1994–1995*, Duet, Toruń 2004.
- Hunter J., Cox M., *Forensic Archaeology, Advances in Theory and Practice*, Routledge, London–New York 2005.
- Kola A., *Archeologia zbrodni. Oficerowie polscy na cmentarzu ofiar NKWD w Charkowie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005.
- Mike Groen W.J., Márquez-Grant N., Janaway R.C., *Forensic Archaeology in Global Perspective*, John Wiley & Sons, Oxford 2015.
- Prokeš L., *Posmrtné zmeny a jejich význam při interpretaci pohřebního ritu. Ke vztahu mezi archeologií a forenzními vědami*, „Archeologia Medievalis Moravica et Silesiana”, Supplementum 1, Brno 2007.
- Roberts Ch.A., *Human Remains in Archaeology: Handbook*, Council for British Archaeology, Cambridge 2009.
- Trzciniński M., *Praktyczne problemy realizacji badań archeologicznych w związku z prowadzeniem poszukiwań ofiar zbrodni komunistycznych*, „Kurier Konserwatorski” 2017, nr 14.
- Trzciniński M. (red.), *Archeologia sądowa w teorii i praktyce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.